

Резюме

Брінцов А. І. Кодифікація аграрного законодавства України: конституційний аспект.

У статті досліджено роль Конституції України у проведенні кодифікації вітчизняного аграрного законодавства. Вибір теми зумовлений відсутністю наукових напрацювань саме у зазначеному напрямі. З огляду на перспективи проведення кодифікації аграрного законодавства в Україні окремо з'ясовано вплив Основного Закону на зміст майбутнього кодифікованого акта аграрного законодавства України та виявлено умовні недоліки самої Конституції щодо безпосереднього регулювання аграрних відносин в Україні.

Ключові слова: законодавство, аграрне законодавство; кодифікація; кодифікація аграрного законодавства.

Резюме

Бринцов А. И. Кодификация аграрного законодательства Украины: конституционный аспект.

В статье исследована роль Конституции Украины в проведении кодификации отечественного аграрного законодательства. Выбор темы обусловлен отсутствием научных разработок именно в указанном направлении. Учитывая перспективы проведения кодификации аграрного законодательства в Украине, отдельно выяснено влияние Основного Закона на содержание будущего кодифицированного акта аграрного законодательства Украины и выявлены условные недостатки самой Конституции относительно непосредственного регулирования аграрных отношений в Украине.

Ключевые слова: законодательство, аграрное законодательство; кодификация; кодификация аграрного законодательства.

Summary

Brintsov A. The Codification of the Agrarian Legislation of Ukraine: Constitutional Aspect.

The article examines the role of the Constitution of Ukraine in the codification of the agrarian legislation. The choice of the theme is due to the lack of scientific developments in this direction. Taking into account the prospects of the codification of the agrarian legislation in Ukraine, the effect of the Basic Law on the content of the future codified act of the agrarian legislation of Ukraine and the constitutional shortcomings of the Constitution itself regarding the direct regulation of agrarian relations in Ukraine were identified.

Key words: the legislation, agrarian legislation; the codification; the codification of the agrarian legislation.

УДК 349.6

І. М. ДМИТРЕНКО

Ігор Миколайович Дмитренко, асистент кафедри Національного університету біоресурсів і природокористування України

**ЩОДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ БІОБЕЗПЕКА
ТА ВЕТЕРИНАРНА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ**

На сучасному етапі розвитку проблеми забезпечення ветеринарно-санітарного благополуччя є вкрай актуальними для України. Прояви епізоотій хвороб тварин наносять непоправну шкоду сільському господарству. Крім того, такі хвороби та інфекції, як сибірська виразка, сказ, трихінельоз, бруцельоз є небезпечними і для людини. Отже, питання правового регулювання зазначеної сфери суспільних відносин мають значний рівень актуальності на сьогодні.

Передумови юридичного дослідження таких суспільних відносин з позицій права містяться у працях відомих вчених у галузі екологічного і аграрного права В. І. Андрейцева, Г. І. Балюк, В. М. Єрмоленка, Н. Р. Малишевої, С. І. Марченко, Т. О. Коваленко, М. В. Краснової, О. Ю. Піддубного, І. І. Каракаша, М. В. Шульги та інших.

Мета статті – дослідити проблематику у сфері ветеринарно-санітарного благополуччя, дати визначення поняттю «ветеринарна безпека», встановити співвідношення понять «біобезпека» та «ветеринарна безпека» і визначити їх місце в системі права України.

Попри те, що наразі забезпечення ветеринарної безпеки є вкрай актуальним для суспільства, такого поняття чинним законодавством не передбачено. Крім того, його не виведено і в юридичній та ветеринарній науках. Для того, щоб сформулювати вказане поняття, варто проаналізувати низку визначень, що нерозривно з ним пов'язані. Для цього ми проаналізуємо такі поняття: «санітарне та епідемічне благополуччя», «безпечні умови для людини», «середовище життєдіяльності людини», «фактори середовища життєдіяльності», «епізоотологія», «ветеринарно-санітарне та епізоотичне благополуччя», «фактори середовища життєдіяльності», «безпечні умови для людини», «ветеринарна медицина», «безпечність об'єктів ветеринарно-санітарного контролю та нагляду», «епізоотологія».

Згідно із Законом України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р.¹ безпечними умовами для людини вважається стан середовища життєдіяльності, при яко-

му відсутня небезпека шкідливого впливу його факторів на людину, а небезпечним фактором є будь-який хімічний, фізичний, біологічний чинник, речовина, матеріал або продукт, що впливає або за певних умов може негативно впливати на здоров'я людини. Середовищем життєдіяльності людини є сукупність об'єктів, явищ і факторів навколишнього середовища (природного і штучно створеного), що безпосередньо оточують людину і визначають умови її проживання, харчування, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо. Факторами ж середовища життєдіяльності вважаються будь-які біологічні (вірусні, пріонні, бактеріальні, паразитарні, генетично модифіковані організми, продукти біотехнології тощо), хімічні (органічні й неорганічні, природні та синтетичні), фізичні (шум, вібрація, ультразвук, інфразвук, теплове, іонізуюче, неіонізуюче та інші види випромінювання), соціальні (харчування, водопостачання, умови побуту, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо) та інші фактори, що впливають або можуть впливати на здоров'я людини чи на здоров'я майбутніх поколінь. Цим же Законом визначено, що санітарне та епідемічне благополуччя населення – це стан здоров'я населення та середовища життєдіяльності людини, при якому показники захворюваності перебувають на усталеному рівні для даної території, умови проживання сприятливі для населення, а параметри факторів середовища життєдіяльності знаходяться в межах, визначених санітарними нормами.

Варто розглянути й Закон України «Про ветеринарну медицину» від 25 червня 1992 р.², згідно з яким ветеринарна медицина – це галузь науки та практичних знань про фізіологію і хвороби тварин, їх профілактику, діагностику та лікування, визначення безпечності продуктів тваринного, а на агропродовольчих ринках – і рослинного походження; діяльність, спрямована на збереження здоров'я і продуктивності тварин, запобігання їхнім хворобам та на захист людей від зоонозів і пріонних хвороб. Безпечністю об'єктів ветеринарно-санітарного контролю та нагляду є забезпечення того, що об'єкти ветеринарно-санітарного контролю та нагляду не спричинять шкоди здоров'ю людей і тварин, якщо вони вирощені, виготовлені та/або використані за призначенням. Безпечність забезпечується дотриманням вимог, встановлених цим законом, іншими ветеринарно-санітарними заходами та/або технічними регламентами. Ветеринарно-санітарним та епізоотичним благополуччям є забезпечення захисту життя і здоров'я людей та тварин від ризиків, пов'язаних з хворобами тварин, включаючи зоонози, а також створення оптимальних умов життя тварин, що запобігають хворобам і шкідливому впливу факторів довкілля на їх здоров'я та продуктивність.

Епізоотологія – (від грецького *epi* – над + *zoon* – тварина + *logos* – вчення) – наукова дисципліна, яка вивчає причини, умови, закономірності виникнення, розповсюдження, згасання заразних хвороб тварин; розробляє, ґрунтуючись на цьому, заходи профілактики і боротьби. Вона належить до наук, аналогічних за суттю до популяцій інших великих систематичних груп, зокрема до ряду, що містить епіфітотіологію – для світу рослин і епідеміологію – для людини³.

Таким чином, за аналогією до розглянутих тверджень ми дійшли висновку, що ветеринарна безпека – це стан захищеності життя і здоров'я людей та тварин, за якого відсутні ризик, пов'язаний з хворобами тварин та зоонозами, а також шкідливий вплив вірусних, пріонних, бактеріальних і паразитарних організмів.

Для визначення місця ветеринарної безпеки в системі права України вважаємо за доцільне розглянути такі поняття: «ветеринарне право», «тваринний світ», «біологічна безпека».

Згідно ж із Законом України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р.⁴ тваринний світ вважається одним із компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей. Стаття 36 цього ж закону передбачає комплексний підхід до вивчення стану, розроблення й здійснення заходів щодо охорони та поліпшення екологічних систем, в яких перебуває і складовою частиною яких є тваринний світ.

Питання правового забезпечення ветеринарної безпеки є надзвичайно важливим, адже зоонози за свого розвитку мають небезпечні екологічні і соціальні наслідки⁵. Загальновідомим є факт, що такі хвороби тварин, як сибірська виразка, сказ, трихінельоз і бруцельоз є небезпечними і для людини.

Важливим є й твердження, що тваринний світ за своїми біологічними та екологічними ознаками – це складова навколишнього природного середовища, зокрема біологічного різноманіття⁶.

За своїм характером ветеринарне право є складовою частиною (інститутом) галузі аграрного права. У навчальній аграрно-правовій літературі правові питання ветеринарно-санітарного та епізоотичного благополуччя розглядаються в контексті правового регулювання тваринництва у сільському господарстві України⁷. Це цілком логічно, адже тваринництво, як найобсяговіша сфера зайнятості ветеринарних працівників, належить саме до аграрного виробництва, що є предметом аграрного права. Однак така належність досить умовна, адже крім сільськогосподарських ветеринари лікують і домашніх та диких тварин. За цією ознакою ветеринарне право перетинається з природоресурсним правом, оскільки дикі та домашні тварини являють собою природний тваринний ресурс, який є одним із компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України. Водночас ветеринари разом з лікарями санітарної медицини запобігають поширенню епідемій заразних хвороб, якими хворіють не тільки тварини, а й люди. Ці відносини належать вже до галузі екологічного права⁸.

З огляду на зазначене можна дійти висновку, що віднесення поняття «ветеринарна безпека» до галузі екологічного права є цілком логічним і послідовним.

У сфері екологічного права, на нашу думку, ветеринарну безпеку слід вважати частиною біобезпеки, адже відповідно до Закону України «Про систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та

використанні генетично модифікованих організмів» від 31 травня 2007 р. біологічна безпека – це стан середовища життєдіяльності людини, при якому відсутній негативний вплив його чинників (біологічних, хімічних, фізичних) на біологічну структуру і функцію людської особи в теперішньому і майбутніх поколіннях, а також відсутній незворотній негативний вплив на біологічні об'єкти природного середовища (біосферу) та сільськогосподарські рослини і тварини⁹. А за нашим визначенням біобезпека – це стан захищеності біологічних об'єктів природного середовища від негативного впливу біологічних, хімічних, фізичних чинників, здатних вплинути на структуру та функцію живих організмів в теперішньому і майбутньому поколіннях¹⁰.

Отже, з огляду на зазначене можна констатувати, що ветеринарна безпека є складовою біологічної безпеки, яка, в свою чергу, є складовою екологічної безпеки як інституту екологічного права.

¹ Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4005-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

² Про ветеринарну медицину : Закон України від 25 червня 1992 р. № 2499-ХІІ // Відомості Верховної ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 531.

³ Загальна епізоотологія / Б. М. Ярчук, П. І. Вербицький, В. П. Литвин та ін.; за ред. Б. М. Ярчука, Л. Є. Корнієнка. – Біла Церква, 2002. – 656 с. – С. 7.

⁴ Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 14. – Ст. 97.

⁵ Загальна епізоотологія. – Вказана праця. – С. 3.

⁶ Правові форми екологічного контролю : навч. посіб. / М. В. Краснова, Е. В. Позняк, Т. П. Коваленко та ін. (за ред. М. В. Красної). – К.: Алерта, 2012. – 760 с. – С. 455.

⁷ Правове регулювання господарської діяльності в агропромисловому комплексі України: навч. посіб. / Т. О. Коваленко, С. І. Марченко. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 296 с. – С. 139–158.

⁸ Ветеринарне право : підруч. / за ред. В. М. Єрмоленка. – К.: НУБіП України, 2015. – 300 с. – С. 37–38.

⁹ Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично-модифікованих організмів: Закон України від 31 травня 2007 р. № 1103 // Голос України. – 2007. – № 108. – 21 червня. – С. 20–21.

¹⁰ Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. праць. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2016. – № 2. – 146 с. – С. 140. – (Серія «Юридичні науки»).

Резюме

Дмитренко І. М. Щодо питання співвідношення понять біобезпека та ветеринарна безпека в системі права України.

У статті досліджено проблематику у сфері ветеринарно-санітарного благополуччя. Розглянуто такі поняття: санітарне та епідемічне благополуччя, безпечні умови для людини, середовище життєдіяльності людини, фактори середовища життєдіяльності, епізоотологія, ветеринарно-санітарне та епізоотичне благополуччя, фактори середовища життєдіяльності, безпечні умови для людини, ветеринарна медицина, безпечність об'єктів ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, епізоотологія. Визначено, що ветеринарна безпека – це стан захищеності життя і здоров'я людей та тварин, за якого відсутній ризик, пов'язаний з хворобами тварин та зоонозами а також шкідливий вплив вірусних, пріонних, бактеріальних і паразитарних організмів. Встановлено співвідношення понять «біобезпека» та «ветеринарна безпека», досліджено їх місце в системі права України.

Ключові слова: біобезпека, ветеринарна безпека, ветеринарно-санітарне та епізоотичне благополуччя, санітарно-епідемічне благополуччя, зоонози.

Резюме

Дмитренко І. М. К вопросу соотношения понятий биобезопасность и ветеринарная безопасность в системе права Украины.

В статье исследована проблематика в сфере ветеринарно-санитарного благополучия. Рассмотрены такие понятия: санитарное и эпидемическое благополучие, безопасные условия для человека, среда жизнедеятельности человека, факторы среды жизнедеятельности, эпизоотология, ветеринарно-санитарное и эпизоотическое благополучие, факторы среды жизнедеятельности, безопасные условия для человека, ветеринарная медицина, безопасность объектов ветеринарно-санитарного контроля и надзора, эпизоотология. Определено, что ветеринарная безопасность – это состояние защищенности жизни и здоровья людей и животных, при котором отсутствует риск, связанный с болезнями животных и зоонозами, а также вредное воздействие вирусных, пріонных, бактериальных и паразитарных организмов. Установлено соотношение понятий «биобезопасность» и «ветеринарная безопасность», исследовано их место в системе права Украины.

Ключевые слова: биобезопасность, ветеринарная безопасность, ветеринарно-санитарная и эпизоотическая безопасность, санитарно-эпидемическое благополучие, зоонозы.

Summary

Dmytrenko I. The aspects of relationship between the concepts biosafety and veterinary safety in the legal system of Ukraine.

During writing this article our task was to examine the issues of veterinary and sanitary welfare, define the concept of «veterinary safety», establish the correlation of the concepts «biosafety» and «veterinary safety» and determine their place in the law system of Ukraine.

We analyzed a number of definitions that are inextricably linked with it: «sanitary and epidemic well-being», «safe conditions for a person», «environment of human life», «factors of the environment of life», «epizootology», «veterinary-sanitary and epizootic well-being», «factors of the environment of life», «safe conditions for a person», «veterinary medicine», «safety of veterinary and sanitary objects of control and supervision», «veterinary law», «animal world», «biological safety».

We concluded that veterinary safety is a state of protection of life and health of people and animals in which there is no risk connected with animal diseases and zoonosis and there is no harmful effects of viral, prion, bacterial and parasitic organisms.

Key words: biosafety, veterinary safety, veterinary-sanitary and epizootic well-being, sanitary-epidemic well-being, zoonoses.

УДК 349.42

В. В. ДУДАРЕНКО

Віктор Валерійович Дударенко, аспірант юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АГРОХОЛДИНГИ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Належне функціонування та сталий розвиток агропромислового комплексу України має бути гарантією продовольчої безпеки нашої країни. У механізмі правового забезпечення продовольчої безпеки важлива роль належить суб'єктам аграрного підприємництва, діяльність яких спрямована на виробництво, переробку й реалізацію сільськогосподарської продукції та сировини. Одними із таких суб'єктів є відносно нові суб'єкти агробізнесу – агрохолдинги. Вони здійснюють диверсифікацію процесу виробництва, зберігання, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, що істотним чином впливає на механізм забезпечення продовольчої безпеки не лише того регіону, в якому вони реалізують свою виробничо-господарську діяльність, а й держави в цілому.

В аграрно-правовій науці України питання, пов'язані із правовим забезпеченням продовольчої безпеки, досліджували С. І. Бугера, М. В. Гребенюк, А. В. Духневич, В. М. Єрмоленко, К. А. Кондратьєва, Т. В. Курман, С. О. Лушпаєв, В. В. Панченко, С. М. Романко, А. М. Статівка, О. М. Туєва, В. Ю. Уркевич та інші вчені. Водночас особливості правового становища агрохолдингів у механізмі правового забезпечення продовольчої безпеки України в доктрині аграрного права не отримали належного опрацювання.

Метою даної статті є дослідження правових аспектів забезпечення продовольчої безпеки України та з'ясування ролі агрохолдингів як особливих суб'єктів аграрних правовідносин у структурі її забезпечення.

Важливою складовою національної безпеки України є продовольча безпека держави. Відповідно до Конституції України від 26 червня 1996 р. кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (ст. 48); кожному гарантується право вільного доступу до інформації ... про якість харчових продуктів (ст. 50).

Діяльність держави із забезпечення продовольчої безпеки спрямована на вирішення проблеми продовольчого забезпечення. Ця проблема вперше гостро постала у результаті зернової кризи 1972–1973 рр., внаслідок якої ООН ввела поняття «продовольча безпека» у міжнародну практику¹. Спочатку поняття продовольчої безпеки у міжнародно-правовому значенні розглядалося Генеральною Асамблеєю ООН як збереження стабільності на ринках продовольчих товарів при доступності базових продуктів харчування для всіх країн світу².

Розвиток поглядів стосовно продовольчої безпеки сприяв тому, що у 2001 р. у доповіді Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (далі – ФАО ООН) під заголовком «Стан продовольчої незабезпеченості у світі – 2001» було наведено визначення поняття «продовольча безпека», яке можна вважати офіційним визначенням, імплементованим тією чи іншою мірою більшістю розвинених країн світу. Згідно з позицією ФАО ООН під продовольчою безпекою розуміється ситуація, яка виникає, коли всі люди в будь-який час мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої кількості безпечних і поживних продуктів, які відповідають їх потребам і вподобанням в області харчування для активного і здорового життя³.

У законодавстві України визначення поняття «продовольча безпека» вперше з'явилося лише в 2004 р. у зв'язку із прийняттям Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року⁴. Відповідно до цього Закону продовольча безпека розглядається як захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» від 5 грудня 2007 р.⁵ не було надано визначення поняття «продовольча безпека», проте було затверджено «Методику визначення основних індикаторів продовольчої безпеки». Основними індикаторами продовольчої безпеки виступають: добова енергетична цінність раціону; забезпечення раціону людини основними видами продуктів; достатність запасів зерна у державних ресурсах; економічна доступність продуктів харчування; диференціація вартості харчування за соціальними групами; ємність внутрішнього ринку окремих продуктів; продовольча незалежність за окремим продуктом. Водночас згідно з наказом Міністерства економічного розвитку та торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України»